

Dünyada ve Türkiye’de Ekoturizm, Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Katkıları

Funda Ünal Ankaya^{*1}, Kübra Yazıcı², Gökhan Balık³, Bahriye Gülgün Aslan⁴

¹Celal Bayar Üniversitesi, Alaşehir Meslek Yüksek Okulu, Manisa

²Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçecilik Bölümü, Tokat

³Trakya Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Edirne

⁴Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İzmir

E-Posta: fundaunalankaya@hotmail.com, k-yazici-karaman@hotmail.com, gokhanbalik@trakya.edu.tr,
bahriye.gulgün@hotmail.com

Özet: Son yıllarda ülkemizin, dünya ekonomisiyle bütünleşme yolunda en başarılı olduğu sektörlerden biri olan turizm sektörü, doğa, özgü kimlik ve aktif tatil arayışının giderek arttığı yeni bir süreç içine girmiştir. Ülkemiz tarihi, kültürü ve doğal güzellikleri ile doğa sporlarına sahip büyük bir potansiyeli de bünyesinde barındırmaktadır. Son yıllardaki veriler incelendiğinde ülkemize gelen turist, ekoturist sayısı ve turizm gelirlerinde sağlanan sürekli artışlar, sektörde istikrarlı bir gelişmenin olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada; son yıllarda Türkiye’nin turizm sektörü içinde önemli ölçüde yer tutan ekoturizmin, ülke ekonomisine ve çevreye olan katkılarından, uluslararası turizm gelirinden daha fazla pay alma yolundaki turizm politikalarından bahsedilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Ekoturizm, Ekoturist, Ekonomi, Türkiye

Ecotourism in Turkey and The World: Social, Cultural and Economic Benefits

Abstract: The tourism sector, which is one of the most successful sectors in Turkey, entered into a new phase of increasing demand of nature, active holidays, and unique identity searches. Turkey has a great potential with its history, culture, natural beauties and nature sports. When the data of recent years are examined, the number of tourists and ecotourists coming to the country and the continuous increases in tourism revenues indicate that the sector is developing steadily.

In this research, ecotourism’s significant place for Turkey’s tourism sector in recent years, its contribution to the national economy and environment and the tourism policies for more gains from ecotourism are mentioned.

Key Words: Tourism, Ecotourism, Ecotourist, Economy, Turkey

GİRİŞ

Dünyanın son yıllardaki en önemli endüstri kollarından biri olarak kabul edilen turizm sektörü gerek dünyada gerekse ülkemizde, politik, ekonomik ve teknolojik olarak gelişme göstermektedir. 1960’lı yıllardan 1990’lı yıllara kadar etkin olarak yapıldığı kitle turizm anlayışı doğal kaynakların yanlış kullanımı, doğal ve kıyı alanlarının tahrip edilmesi, kültürel miraslarımıza yeterince sahip çıkamayışımız gibi birçok faktör, alternatif turizm arayışlarını gündeme getirmiştir. Özellikle yaz aylarında yapılan kitle turizmine karşı, insanların daha doğaya dönük, tüm yıl boyunca yapabilecekleri turizm aktivitelerini içeren ekoturizm gelmektedir. Ekoturizm tanımı birçok bilim adamı tarafından farklı şekillerde yapılsa da 1996 yılında Dünya Doğayı Koruma Birliği (IUCN), Ekoturizmi; “Yerel halka fayda sağlayan, halkın aktif sosyo-ekonomik katılımını sağlayan, düşük düzeyde negatif ziyaretçi etkisi yaratan ve korumayı geliştiren (geçmişte ve günümüzdeki kültürel zenginlikleri) doğanın değerini anlamak ve zevkine varmak için nispeten bozulmamış doğa alanlarına yapılan, çevre açısından duyarlı seyahat ve ziyaret” olarak tanımlanmıştır ^[1,2,12]. 2002 yılında ise "Dünya Ekoturizm Zirvesi"nde ortak bir ekoturizm tanımlaması yapılarak; "yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan, bunun yanı sıra yerel halkların ekonomik kalkınmasına destek olurken, sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözetilen bir yaklaşım" olarak benimsendi ^[3]. Diğer bir deyişle ekolojik turizm; çevresel, sosyal ve ekonomik ilişkiler bütünü olarak değerlendirilmektedir ^[4]. Buna bağlı olarak da ekolojik turist; seyahat edeceği alanın ekolojik bilgisine sahip, gönüllü, çevreyi ve doğayı korumayı bilen birey demektir. Bu tanımlamalar doğrultusunda sürdürülebilir turizm çeşidi olan ekoturizm, insan

*İlgili E-posta: fundaunalankaya@hotmail.com

Bu çalışma Çevre Bilimleri ve Mühendisliği Araştırmaları Uluslararası Sempozyumunda (11-12 Mayıs 2018, Konya) Sözlü Bildiri olarak sunulmuştur.

ve çevre olgusunun birlikteliği ile gerçekleşebilmektedir. Ülkelere, bölgelere ve yerel halka sağladığı imkânlar yönünden ekoturizm, sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkilere sebep olmaktadır.

Bu çalışmada ekoturizmin, ülke ekonomisi üzerinde oluşturduğu, ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerinin olumlu ve olumsuz yönlerinden söz edilmektedir.

EKOTURİZM TÜRKİYEDEKİ YERİ

Ülkemiz; tarihi, kültürü ve doğa güzellikleri ile doğa sporları açısından büyük bir potansiyele sahip olduğundan, sadece yaz turizmine bağlı kalmaksızın tüm yıl boyunca ve daha fazla kazanç sağlayabilmek adına ekoturizm Ülkemiz açısından da son yıllarda önemsenmektedir. Her türlü doğal zenginliğin bulunduğu ülkemizde, ekoturizm başlığı altında; yayla turizmi, bisiklet turları, ornitoloji (kuş gözleme) turizmi, foto safari, akarsu sporları (kano-rafting) agro-turizm(çiftlik turizmi), botanik (bitki inceleme) turizmi, atlı doğa yürüyüşü, kamp-karavan turizmi, mağara turizmi, dağ turizmi ve doğa yürüyüşü, gibi faaliyetler yapılmaktadır.

Özellikle endemik türler, flora ve fauna konusunda dünyada eşine az rastlanır bir zenginliği sahip olan Türkiye'nin florasındaki endemizm oranı (%34,4)'tür. Ayrıca Dünyadaki üç önemli kuş göç yolunun ikisi (batı palearktik ve Afrika arasındaki) Türkiye'den geçmektedir. Turizm Bakanlığının 2023 hedefleri içerisinde Özellikle Karadeniz ve Akdeniz bölgesini içerisine alan "GAP Eko-Turizm Koridoru" biyoçeşitlilik bakımından ve eko-turizmin öncelikli olarak geliştirilmesi hedeflenen bölgelerdir. Türkiye'deki en uzun iki yürüyüş yolundan biri olan "St. Paul yürüyüş yolu" Batı Akdeniz Bölgesinde yer almaktadır [5].

Türkiye'nin Doğal kaynakları ve zengin coğrafyası ile doğa turizmi türleri açısından zengin bir potansiyele sahip olduğunu söyleyebiliriz.

EKOTURİZM DÜNYADAKİ YERİ

Dünya çapında eko-turizm için yapılan araştırmalardan varılan sonuçlar üzerinde duracak olursak; UNEP' nin yapmış olduğu bir araştırmaya göre; eko-turizm, turizm dalları içinde şu anki sıralamasıyla en üst seviyelerde yer almaktadır. WTO' nun yapmış olduğu bazı tahminlemelere göre hem turist sayısına bakıldığında hem de toplamdaki seyri değerlendirildiğinde, artış olduğu gözlenmektedir. Aynı zamanda WTO' nun araştırmalarına göre, diğer turizm harcamalarındansa eko-turizme yapılan seyahat harcamalarının dünya ortalamalarından 5 kat daha fazla arttığı gözlemlenmektedir ve bu artış hızı yılda yüzde 20'ye karşılık gelmektedir [6].

Dünya Turizm Örgütü'nün derlediği verilere göre; Dünyanın en çok ziyaret edilen altıncı ülkesi olan Türkiye, dünya turizm pazarında yüzde 3,5'lik, Avrupa turizm pazarında ise yüzde 6,8'lik payla önemli turizm noktaları arasında yer almaktadır [7].

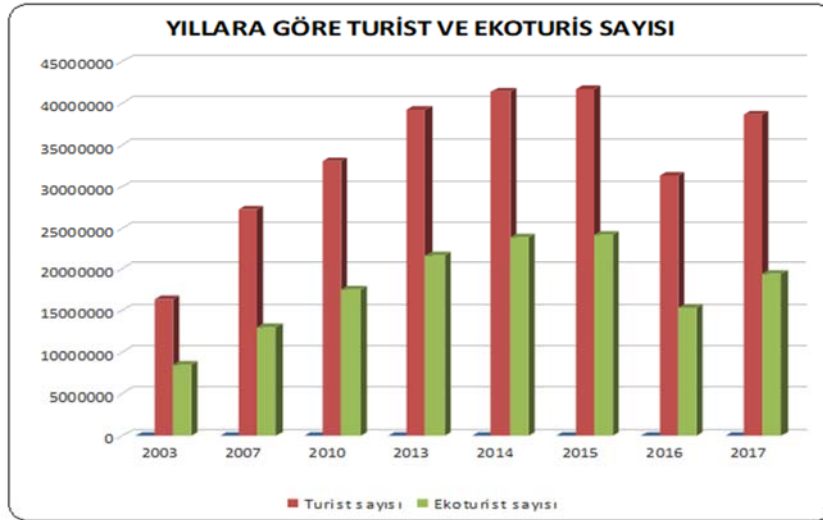
EKOTURİZM, SOSYAL VE KÜLTÜREL FAYDALARI

Günümüzde insanların çevre bilincinin artmasıyla beraber doğayı keşfetme ve farklı aktivite arayışları, eko-turizmin daha da yaygınlaşmasına, bununla beraber ekoturist sayısının da artmasına sebep olmaktadır.

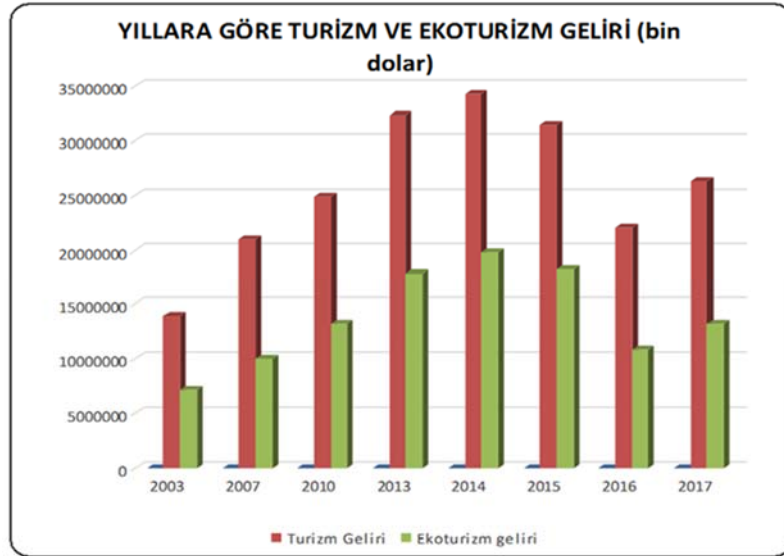
Ekoturizm kapsamında gerçekleştirilen aktiviteler arasında, kültürel değerlerin korunması, yerel halk ile turistlerin karşılıklı sosyal yaşam ve kültür alışverişleri yaparak sosyo-kültürel açıdan etkilenmeleri sıralanabilir [1,8,12]. Ancak halkın geleneksel üretim biçimleri, turizm dolayısıyla bölgeye gelen mevsimlik işçilerin üretim biçimlerinden dolayı yozlaşmaya başlayabilir. Doğa koruma esasına dayanan bu anlayışın, zamanla yanlış alan kullanımları sonucu doğal alanları tehlike altına sokabilme tehlikesi de söz konusudur.

EKOTURİZMİN EKONOMİK FAYDALARI NELERDİR

Gizli bir ihracat olan turizm sektörü gerek Türkiye'de gerekse dünyada değişen turizm anlayışına paralel olarak ekoturizm –doğa turizmi, Türkiye'nin başlıca turizm kaynakları arasında yer almaya başlamıştır. Devlet ve yerel yönetimlerce gerekli teşvikler sağlanarak Ekoturizmin ülke ekonomisine olan katkılarının artırılması sağlanmalıdır. Ülkemizin turizm gelirlerinin GSMH İçindeki Payı 2017 yılı içerisinde 3.1'dir. Turizm Gelirlerinin İhracata oranı ise 16.7 'dir [9].

Şekil 1. 2003-2017 yılları arası Türkiye'ye gelen turist ve ekoturist sayısı ^[13]

Şekil 2. 2003-2017 Yılları arası Türkiye'deki turizm ve ekoturizm gelirleri

Şekil 1 ve Şekil 2'ye bakıldığında; 2003 yılından 2015 yılına kadar Türkiye'ye gelen turist ve ekoturist sayılarında ve buna bağlı olarak turizm ve ekoturizm gelirlerinde sürekli bir artış olmuşken, 2016 ve 2017 yıllarında ise azalma görülmüştür. Bu azalmanın sebebi olarak terör ve komşu ülkelerdeki savaş önemli bir etken olmuştur. Bu istisnai durumlar dışında Türkiye'deki ekoturizm sektöründe istikrarlı bir gelişmenin olduğu gözlenmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ekoturizm kapsamında gerçekleştirilen aktivitelerin ülkeye, bölgeye, yöreye ve şehre çeşitli etkileri söz konusudur. Bu etkileri kendi içinde çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel olarak 3 kategoride birleştirmek mümkündür. Ekoturizmin çevresel etkileri olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilir. Bilinçli turistler tarafından sürdürülebilirlik anlayışı içinde gerçekleştirilen aktiviteler olumlu iken, iyi planlanmayan ve yönetilmeyen aktiviteler, tahribata neden olmaktadır ^[10].

Öncelikle ekoturizm potansiyelinin olduğu bölgelerde yerel halkın ve ekoturistin istekleri doğrultusunda planlama yapılmalıdır.

Ekoturizm yörelerinde ekolojik dengeyi bozmadan, doğayla uyumlu, butik otel ya da pansiyon özelliği içerisinde hedefler belirlenmelidir.

Bölge halkının bilinç düzeyleri artırılarak, ekonomik fırsatlar öncelikle yerel halka tanınmalıdır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Çevre Bakanlığı, yerel yönetimler ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının ortaklaşa çalışmaları, eko-turizmin, uygulamalarının tüm yıla yayılması bakımından önem taşımaktadır.

Eko-turizm yapıldığı bölgelerde yerel halkı kalkındırmak amacıyla el sanatları ve geleneksel kültürlerin sergilendiği ve yöresel yemekler, hediyelik eşya gibi faaliyetlere önem verilmesi hedeflenmelidir. Ayrıca bunlarda elde edilen gelir yine bölge halkında kullanılmalıdır.

Başarılı bir “sürdürülebilir turizm” uygulaması, gelişmekte olan ülkeler açısından uzun vadede “kar maksimizasyonu” yerine “optimizasyon” üzerinde bir denge kurmayı hedef edinmelidir^[11]. Böyle bir denge durumunda hem kitle turizminin avantajlarından hem de alternatif turizm olanaklarında fayda sağlanabilecektir.

Eko-turizm alanında gerçekleştirilen bütün faaliyetler, yerel halkın aktif olarak içinde yar alacağı nitelikte olmalı, toplum ve çevre üzerinde negatif etkileri yok denecek kadar az olmalıdır.

KAYNAKLAR

- [1] Akın, A., 2016, Ekoturizm Alanlarının Değerlendirilmesi ve Ekoturizmin Uygulanabilirliğinin Araştırılması (Gaziantep Örneği), Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi 6 (2): 25-31 ISSN: 2146-5843, E-ISSN: 2146-0078.
- [2] Özbek, H., 2002, Turizmin Çeşitlendirilmesinde Doğal Kaynaklarımız ve Ornitoturizm Yeri, T.C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirisi, Cilt:1, Ankara.
- [3] Ekoturizm Nedir?, web sayfası: <http://www.ekoturizmderneği.org/ekotur.asp>
- [4] Ovalı, P. K., 2007, Kitle Turizmi Ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari Ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması” YTÜ Arch. Fac. E-Journal Cilt 2, Sayı 2, 2007 Volume 2, Issue 2.
- [5] Kocadağlı, Ö., 2007, Türkiye'nin Biyolojik Çeşitliliği, web sayfası: <http://odaknoktası.blogspot.com.tr/2007/09/trkiyenin-biyolojik-çeitlili.html>.
- [6] Yücel, C., 2002, Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm, Dağlık Bölgelerde Ekoturizm Konferansı, 1215 Eylül 2001 Türsab Dergisi, sayı:219, İstanbul.
- [7] Web sayfası: <http://www.finansgundem.com>.
- [8] Özkök F., ve Çoban, Ö., 2009, “Ekoturizm mi Ekoterörizm mi?” 10. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı, 21-24 Ekim, Mersin, Ankara: Detay Yayıncılık, Ankara, s.596.
- [9] Turizm verileri, web sayfası: <https://www.tursab.org.tr/tr/turizm-verileri>.
- [10] Tekin, Ö., 2014, Turistik Ürün Çeşitlemesi Kapsamında Konya’da Ekoturizm Rotaları, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilimdalı, s.1- 28.
- [11] Tosun, C., 2001, Challenges of Sustainable Tourism Development in the Developing World: The Case of Turkey, *Tourism Management*, 22, 289-303.
- [12] Altan, Şule, 2006, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye’de Ekoturizm Uygulamaları Ve Ekonomiye Katkıları Yüksek Lisans Tezi
- [13] Web sayfası: www.tuik.gov.tr/.